

Razkrajanje modela smrti

Ena najbolj temeljnih stalnic naturalizma je razkrinkanje vsega, kar je žalostno, vsega, kar prinaša žalost, vsega, kar potrebuje žalost, da bi uveljavilo svojo moč.

Naturalizem dela iz mišljenja zatrdjevanje, in tudi iz zaznave dela zatrdjevanje. Naskakuje ugled negativnega, negativno oropa sleherne moči, duhu negativnega jemlje sleherno pravico, da bi govoril o filozofiji.

Gilles Deleuze: Logika smisla

¹ Komplementarni koncept z/možnosti implicira, da so možnosti spreminjanja pogojene z zmožnostjo delovanja in ne z dopuščanjem oziroma s pravico do spreminjanja. Od kvalitativnega razpona zmožnosti delovanja je odvisna tudi stopnja svobode. Ožji je torej kvalitativni spekter zmožnosti, manjše so možnosti aktivnega delovanja in toliko bolj postaja delovanje reaktivno. Vsako reaktivno delovanje je *prisilno*, kajti njegove raznolike z/možnosti so zožene na *nujnost* ene smeri ali enega pomena.

Sfere diferenciacije

Pričujoči članek predstavlja raziskavo človeških z/možnosti¹ ustvarjanja razlike v razmerju do prevladujočih pogojev spremenljivosti sveta. Vsak svet razumem kot svojstveno sfero diferenciacije, v kateri so zaobjete vse njegove z/možnosti ustvarjanja razlik. Obstaja torej toliko svetov, kolikor je različnih sfer diferenciacije oziroma kolikor je različnih diferencialnih pogojenosti. Imanentna razlika med svetovi obstaja v njihovi zmožnosti preseganja lastne diferencialne pogojenosti. Vse sfere sveta, ki niso zmožne preseči svoje diferencialne pogojenosti, ostajajo

ujete v krožni neskončnosti njenega dialektičnega ponavljanja, v kateri se spreminjanje enači s sprevačanjem v svoje nasprotje. Tako se prek (r/e)volucionarne dialektike vzponov in padcev, po ovinku krožnice prej ali slej vračajo k svojemu lastnemu izvoru. Krožna pot, ki jo zariše tovrstna diferenciacija svetov, je povsem podrejena nujnosti prisile, tako kot se prisili ponavljanja ne more izogniti neskončno gibanje po krožnici, kjer se začetek in konec stikata v isti točki.

Opazimo, da zadnja forma spremenljivosti prevladuje v večini človeških svetov, hkrati pa se izraža tudi v njihovih medsebojnih odnosih. Totalizira jih celo do te mere, da je način spreminjanja postal povsem ločen od njihove ureditve. Identično diferencialno pogojenost svetov lahko tako zaznamo v strukturno povsem različnih svetovih, torej ne glede na njihovo sestavo ali njihovo organizacijo. Podrejeni so ji tako mrežno kot hierarhično organizirani svetovi, centralizirani in razpršeni svetovi, podsvetovi in nadsvetovi, svetovi oblik in svetovi vsebin, mikrosvetovi in makrosvetovi, posamezni in skupni svetovi, zasebni in javni svetovi, odprti in zaprti svetovi, predvidljivi in nepredvidljivi svetovi, naključni in nujni svetovi, in naposled tudi vsezaobjemajoči, celoviti Svet okrilja. Ti svetovi prečkajo različne biološke, psihološke, kulturne, religiozne, politične, ekonomske, spoznavne in etične dimenzije, med katerimi vsaka pomeni svojstveno realnost nekega sveta.

² Zelo nazoren literarni prikaz tovrstnega početja je opisan v romanu Franza Kafke *V kazenski koloniji (In der Strafkolonie, 1914)*, kjer polkovnik izdelava stroj za ubijanje z nadvse kompleksnim mehanizmom, seveda z dobrimi nameni kaznovanja (kajti vse ubijanje in vse zlo se vedno izvaja v imenu dobrega in z dobrimi nameni), vendar naposled sam postane žrtev tega do potankosti izdelanega stola, za izdelavo katerega je porabil večino svojega življenja.

Namen tega besedila je pokazati, da omenjeni prevladujoči pogoj diferenciacije ne predstavlja imanentne z/možnosti spreminjanja, četudi prevladuje v večini povsem raznolikih svetov, ki jih soustvarja človeštvo. Krožna neskončnost dialektičnega ponavljanja je namreč zgolj eden z/možnih načinov njihove spremenljivosti, ki ga je človeštvo prevzelo iz narave in iz njega ustvarilo vzorec oziroma model, po katerem gradi svoje lastne svetove. O razlogih, ki so privedli do tega, na tem mestu ne bomo razpravljali, ker bi nas odneslo predaleč od osnovne niti tega spisa in tudi zato, ker ne vključujejo zgolj enega sklopa vzrokov, ampak njihov celoten preplet, delujoč v različnih dimenzijah. Zato bi si tovrstna raziskava zaslužila posebno in obširnejšo študijo. Za potrebe tega spisa pa lahko rečemo zgolj to, da je bil omenjeni model, ki ga je prevzelo človeštvo iz narave, v nekem trenutku edini način, s katerim je bilo z/možno zaščititi in ohraniti integriteto, urejenost in avtonomijo svetov, ki jih je ustvarilo. Vendar če je bil to edini način spremenljivosti, ki ga je bilo človeštvo v nekem obdobju zmožno udejanjiti v svojih svetovih, pa to nikakor ne pomeni, da jim je ta način zato tudi imanenten.

Imanentni pogoj diferenciacije vseh bivajočih svetov se imenuje življenje. Zanj ne moremo trditi, da obstaja kot ločena sfera spremenljivosti, ki zaobjema neko omejeno (strukturno, časovno, prostorsko) področje, kajti življenje prežema vse, kar biva. Za njegov način spreminjanja je značilno, da nenehno presega lastne pogoje spremenljivosti, kar pomeni, da nenehno mineva in se rojeva znova. Prav zato, ker se v svojem nenehnem prehajanju nenehno končuje, presega samega sebe in ustvarja razliko v sebi, življenje ni neskončno, ampak je večno. Večno je lahko zgolj to, kar je v končnem oziroma kar je zmožno biti končno. Temeljna značilnost življenja je tako večna izkušnja smrti. To doživljanje smrti je dejansko doživljanje intenzivnosti prehajanja, tranzicij in postajanja. »Izkušnja smrti je ena najobičajnejših stvari v nezavednem, predvsem zato, ker se dogaja v življenju in skozi življenje, v vsakem prehodu ali vsakem postajanju, v vsaki intenzivnosti kot prehodu in postajanju.« (Deleuze in Guattari, 2005: 394)

Izkušnje smrti, ki je pogoj življenja, tako ne smemo zamenjevati z smrtjo, kajti ta nastopi šele takrat, ko prenehamo umirati. Smrti namreč ne opredeljuje doživljanje umiranja, ampak model umiranja oziroma forma spremenljivosti. O njej lahko govorimo šele v trenutku, ko se izkušnja smrti spremeni v model. Model smrti je nespremenljiva forma spremenljivosti, ujeta krožna neskončnost dialektičnega ponavljanja lastne diferencialne pogojenosti.

Zgledujoč se po modelu smrti je človek začel konstituirati vse svoje svetove. Iz strahu pred izgubo njihove integritete in tudi iz strahu pred nepredvidljivostjo sprememb se ga je začel vedno bolj krčevito oklepati. Tako mu ni služil več kot model ali kot orodje (kot mu na primer lahko služi neskončno krožno ponavljanje nekega mehanizma), ampak kot nekaj, s čimer se je začel povsem identificirati. Ker model smrti opredeljuje nujnost ali prisila ponavljanja, je tako postal popoln ujetnik pogojev spremenljivosti lastnih svetov. S temi mehanizmi se je poistovetil celo do te mere, da je postal rabelj in žrtev samega sebe.² Njegovi prisili ponavljanja pa ni podredil zgolj svojih svetov, ampak tudi vse druge svetove, s katerimi se je soočal na svoji poti. Vse, kar živi in se spreminja, je poskušal podrediti modelu smrti, tokove življenja pa speljati v njegov ustroj, da bi zagotovil čim večjo učinkovitost njegovega delovanja. Zaradi vsesplošne totalizacije tega modela je človek povsem pozabil, da obstajajo še drugi načini, s katerimi si je zmožen zagotoviti varnost, integriteto in avtonomijo svojih svetov. Pozabil je tudi, da neskončno krožno ponavljanje ni edini pogoj njihove spremenljivosti, še najmanj pa nekaj, kar bilo imanentno bivanju ali kar bi ga celo določalo.

³ Življenje ni nediferencirano, kajti če bi bilo nediferencirano, bi obstajalo zgolj kot dialektično nasprotje, vsebovano v prevladujoči diferenciaciji svetov. Tako bi bilo življenje imanentno vsebovano v svetovih, kar pa se povsem razlikuje od tega, kar predvidevamo v tem spisu, namreč, da so svetovi vsebovani v imanenci življenja.

Model smrti, po katerem so se zgledevale stvaritve človeštva, pa je počasi začel izgubljati svojo vlogo, ki jo je odigral bodisi kot materialni temelj, na katerega se je opiralo, ali kot duhovno zavetje, pod katerim si je našlo zatočišče. Zato ne moremo ravno trditi, da smo trenutno soočeni z izgubo sveta, ampak bolj s postopnim izgubljanjem vloge, ki jo je imel model smrti pri ustvarjanju novih svetov oziroma pri varovanju in ohranjanju

obstoječih. Ker nam je ta model služil kot opora, zavetje, obrambni mehanizem, koordinatni sistem, vzorec, merilo in medij komunikacije z drugimi svetovi, se človeštvo ob izgubljanju njegove vloge edinstvenega oprijemališča vsekakor počuti tudi samo nekoliko izgubljeno. Vendar je ta izgubljenost zgolj simptom prehodov, ko iz modela smrti prehaja v izkušnjo smrti oziroma v življenje. To pomeni, da se je počasi zmožno učiti, da pri konstruiranju novih svetov ne potrebuje vnaprej zagotovljenih modelov, še manj pa njihovo prisilno ponavljanje in zadrževanje z namenom, da si zagotovi preživetje, varnost, integriteto, urejenost in avtonomijo svetov, ki jih ustvarja. Hkrati s spoznavanjem in učenjem teh novih načinov ustvarjanja, spreminjanja in ohranjanja svojih svetov si človeštvo ustvarja tudi nova oprijemališča v vseh dimenzijah njegovega bivanja. Čedalje več novih oprijemališč in novih svetov si je zmožno ustvariti onstran diferencialne pogojenosti obstoječih programov, ki se zgledujejo predvsem po modelu smrti, manj je izgubljeno in tem manj se mu dozdeva, da je karkoli izgubilo. Kajti hkrati z izdelavo svojstvenih struktur, na katere se lahko nanaša, izgublja tudi potrebo prestrašenih, trpečih in neboljanih po (ponovnem) oklepanju starih modelov.

Sledeč tej trenutni človeški težnji je nastala tudi struktura tega spisa: v naslednjem poglavju se bomo natančneje seznanili s prevladujočo diferencialno pogojenostjo svetov, ki se še opira na model smrti; sledi poglavje, ki je posvečeno življenju kot imanentnemu pogoju diferenciacije vsega, kar biva; v sklepnem delu pa bomo razmišljali o načinih, kako zagotoviti in zavarovati konsistenco, urejenost, integriteto in avtonomijo ustvarjenih svetov, ne da bi se v ta namen posluževali starih metod, ki jih želimo preseči.

Krožna neskončnost sveta

Čeprav je življenje imanentni pogoj diferenciacije sveta, pa ga ne moremo misliti kot nekaj, kar bi bilo izključeno od sveta v nekem časovnem ali prostorskem sosledju. Življenje ni niti generično počelo niti izvor sveta, prav tako kot ni neka obljubljen finalnost, kamor bi se iztekali vsi svetovi. Vsaka izključujoča razlika, kot je na primer razlika med začetkom in koncem, izvorom in finalnostjo, notranjostjo in zunanostjo, subjektom in objektom, kot tudi vsaka nasprotujoča si dvojnost, pripada določeni in omejeni sferi diferenciacije sveta, tisti namreč, ki predvideva krožno neskončnost dialektičnega ponavljanja lastnih pogojev spremenljivosti oziroma se zgleduje po modelu smrti. Ta 'prevladujoča diferencialna pogojenost' svetov, kot jo bom poimenovala v nadaljevanju, je zgolj eden z/možnih izrazov ali načinov udejanjanja življenja, ne pa tudi njegov edini z/možni način. Tako se vsi izrazi življenja oziroma vsi njegovi svetovi, kot tudi vse njihove sfere diferenciacije oziroma z/možnosti ustvarjanja razlik sicer medsebojno razlikujejo,³ vendar njihova razlika ni izključujoča, ampak je vključujoča. To pomeni, da življenje ni seštevek svetov ali seštevek svojih izrazov, ki bi se v neskončnem zaporedju dodajali drug drugemu. O življenju govorimo takrat, ko en svet prehaja v drugega tako, da ne moremo več govoriti o istih svetovih,

kakršna sta bila še v prejšnjem trenutku. Vključujoča diferenciacija življenja je tako povsem drugačna od izključujoče razlike, ki je značilna za 'prevladujočo diferencialno pogojenost' svetov. Vse z/možne sfere diferenciacije svetov so tako vsi z/možni prehajajoči izrazi življenja, ki nenehno minevajo in se porajajo znova. Zato je življenje imanentni oziroma primarni pogoj vsakršne diferenciacije svetov ne glede na to, da je večno sočasno z njimi. Tako kot je večno sočasno tudi z njihovo minljivostjo.

Prevladujoča diferencialna pogojenost svetov, ki se zgleduje po neskončnem krožnem dialektičnem modelu smrti, je torej ena z/možnih udejanjanj življenja. Ker ima svojstven tempo ponovljivosti, deluje tudi v svojstvenem času, ki se imenuje čas Kronosa. Ta kronično prisilno ponavlja svojo formo spremenljivosti, s katero meri in primerja vse, kar teče in se izteka. Razmik med identično ponovljivimi časovnimi intervali, ki ustvarjajo njegovo metriko, je odvisen od premera krožnice oziroma od časa, ki ga svet porabi med svojim spreminjanjem, da se po krožni poti vrne na svoj začetek. V ritmu Kronosa, ki ga ustvarja neskončno identično ponavljanje dialektičnega sprevačanja, poplesava tudi njegova spremljevalka Ananke ali nujnost, ki vse, kar živi, mineva in se nenehno poraja znova, podreja prisili ponavljanja izključujočega merila, s katerim meri, sodi in interpretira vse z/možne razlike.

Prevladujoča diferencialna pogojenost svetov pa ne teži zgolj k njenemu prisilnemu ponavljanju, ampak tudi k poenotanju in totalizaciji vsega z/možnega ustvarjanja razlik, tako da se nič ne more konstituirati neodvisno od nje, vključno z vsemi negacijami, opozicijami, marginalizacijami in perverzijami. Tako določa načine, kako je ena sfera diferenciacije sveta pogojena z drugo, kako si služita kot referenčni sistem, kako se druga na drugo nanašata in sklicujeta ali pa tudi kako se druga drugi izmikata. Prav tako totalizira ali poenoti vse možne načine njihove medsebojne komunikacije, tako da nadkodira načine, po katerih se koda enega sveta prevaja z drugo kodo ali pa naddoloča načine, po katerih se ena govorica interpretira z drugo. Ker deluje kot naddoločujoči in totalizirajoči medij, njena metoda ni transkripcija različnih kodifikacij, ampak inskripcija vseh njihovih povezav in nanašanj.

V knjigi *Tisoč platojev*, ki je ena najobširnejših študij različnih pogojev diferenciacije, Deleuze in Guattari tovrstno 'prevladujočo diferencialno pogojenost' sveta opredelita kot to, kar se ne izraža prek urejenosti strukture, ampak prek načina njene spremenljivosti oziroma prek načina, kako se nanaša na vse druge strukture. Je to, kar omogoča ali pogojuje, da nekaj postane vidno, slišno ali sploh zaznano, opaženo in izkušeno. Je tudi to, kar povzroča, da se nekaj udejanji v določenem stanju ali v določenem času. Ne glede na to, ali prevladujoča strukturna pogojenost deluje v »mišljenju boga, v nezavednem življenju, v duši ali v jeziku: vedno lahko o njej sklepamo iz njenih učinkov. Vedno je izpeljana. Četudi se zanjo pravi, da je imanentna, je to zgolj s svojo odsotnostjo« (Deleuze in Guattari, 1980: 325).

Razlike v razmerju do vseprežemajoče totalizacije 'prevladujoče diferencialne pogojenosti' svetov, ki jih je človek ustvaril zgledujoč se po modelu smrti, torej ne moremo ustvariti tako, da zgolj reagiramo na njene strukture oziroma na svetove, ki jih pogojuje ali prek katerih se udejanja. Niti tako ne, da jih spreminjamo, saj so vse strukture svetov zgolj sekundarne manifestacije vseh njenih z/možnih sprememb. Enako ne ustvarimo radikalne razlike, če zgolj odgovarjamo na probleme, ki jih ustvarja 'prevladujoča diferencialna pogojenost' sveta, oziroma tako, da jih rešujemo, razrešujemo ali odrešujemo, saj se bodo prej ali slej spet prisilno ponovili, v takšni ali drugačni obliki, kot njeni neizogibni simptomi.

Ker torej 'prevladujoča diferencialna pogojenost' svetov totalizira vse njihove zmožnosti ustvarjanja razlik, razlike v razmerju do nje ne moremo narediti tako, da se nanašamo na simptome, ki

jih pogojuje, četudi se nanje nanašamo z neke kritične pozicije. Zmožni smo jo ustvariti šele s tem, da presežemo njeno diferencialno pogojenost. Če želimo neodvisnost od magične ujetosti v krožno neskončnost strukturne pogojenosti sveta je zelo pomembno, da se prenehamo opirati na obstoječe svetove, ki se spreminjajo glede na prevladujoči model smrti, ampak se moramo naučiti sestavljati nove svetove, ki obstajajo skupaj z obstoječimi, vendar hkrati tudi neodvisno od njihovih nespremenljivih modelov spremenljivosti. Tovrstno kreativno neodvisnost pa lahko črpamo zgolj iz diferencialne pogojenosti življenja.

Večna minljivost življenja

O večni neodvisnosti življenja kot imanentnega pogoja spremenljivosti sveta je razmišljal tudi Gilles Deleuze v svojem eseju *Imanenca: neko življenje ...*⁴ »Za čisto imanenco bomo rekli, da je *neko življenje* in nič drugega. Ni imanenca življenju, toda imanenca, ki ni v ničemer, je sama neko življenje.« (Deleuze, 2011a: 7) Razmerje vsebovanega in vsebujočega je namreč temeljni pogoj prevladujoče diferenciacije svetov, ki vsebuje predpostavko o dvojnosti nasprotij. Svetovi so zrcala in refleksije, ki se neskončno odsevajo drug v drugem. Življenje pa nima svojega drugega, niti ni vsebovano v drugem. Je absolutno vse, kar je zmožno biti, vse, kar prehaja in postaja, vse, kar se je zmožno udejanjiti, in vse, kar se je zmožno afirmirati. »Neko življenje je imanenca imanence, absolutna imanenca: je celotna moč in celotna blaženost.« (Deleuze, 2011: 7) Ta celotnost ni razumljena kot zaokrožena sfera sveta, ki predvideva neko enovitost, ampak kot neka polnost oziroma izpopolnjenost. Izpopolnjeno je zato, ker nima svoje zunanjosti in lastnega drugega ter ne pozna negacije ali opozicije kot temelja diferenciacije. Zato bi lahko rekli, da je življenje v vsej svoji izpopolnjenosti sveto. Njegova svetost ne obstaja kot opozicija (po)svetnemu, ampak kot vseprežemajoča dimenzija, ki odpravlja vsakršno dvojnost. »Življenje čiste imanence, nevtralnno, onstran dobrega in zlega, saj ga je šele subjekt, ki ga je utelešal, med rečmi naredil za dobrega ali slabega.« (Deleuze, 2011: 8) Doživljanje te svetosti, bivajoče onstran dobrega in zlega, povzroča neznanski občutek radosti in blaženosti.

Svetost in neodvisnost življenja ni nekaj, kar bi bilo onstran izkušnje oziroma česar ne bi bili zmožni doživljati v vsakem trenutku. Po eni strani pripada doživljanju oziroma izkustvu neke zavesti, vendar to doživljanje ni občutenje, saj je neosebno in nerefleksivno. Zato je blaženost nekaj povsem drugega kot veselje, ugodje ali užitek. Kajti to predvideva občutenje, osebnost in subjekt ter njegov zrcalni odnos z drugim. Vedno namreč občutimo, uživamo ali se veselimo nečesa drugega. Blaženost oziroma radost življenja pa je neosebno in nerefleksivno doživljanje, ki ne potrebuje ne subjekta ne njegovega objekta. Ker je zavest življenja nerefleksivna in neosebna, pripada »transcendentalnemu polju, ki je določeno z ravnino imanence, ravnina imanence pa z življenjem« (Deleuze, 2011: 7).

To značilnost življenja lahko lažje razumemo prek razumevanja odnosa med virtualnostjo in aktualnostjo. Sferi virtualnosti pripadajo podobe, ki so nezavedne, medtem ko sferi aktualnega pripadajo konkretna udejanjanja reči znotraj stvarnosti sveta. Življenje je vmes, med aktualnim in virtualnim. Ni vsebovano v enem *in* drugem oziroma v enem, kateremu bi dodali drugega, ampak v obeh hkrati, kajti medtem ko eden prehaja iz enega v drugega, ne moremo več govoriti ne o enem ne o drugem, ker nista več identična tistemu, kar sta bila trenutek pred tem. Življenje je tako večno doživljanje procesa udejanjanja virtualne podobe v aktualnem svetu. Ta večni pro-

⁵ Razlaga s krogotoki je Deleuzejeva izpeljava obširne Bergsonove študije delovanja človeške duševnosti z naslovom *Materija in spomin* (Bergson, 1939).

ces minevanja nezavednih spominov v teku njihove aktualizacije pa je hkraten in ne zaporeden, kajti virtualnosti kot krogotoki obdajajo vsako aktualnost in s tem ustvarjajo sfero vseh njenih možnih udejanjanj.⁵ Ta virtualnost ni nerealna, ampak je realna v svoji z/možnosti oziroma kot potencial, kajti vsebuje vse podobe in vse spomine na izkušnje, ki jih je neki subjekt doživel med svojim bivanjem. Virtualnost vseh njegovih nezavednih podob se nenehno hkrati aktualizira z njim v različnih obsegih, poleg tega pa se nenehno spreminja glede na nova doživetja, ki niso zgolj dodane podobe, ampak z vsakim dodajanjem spreminjajo celotno njeno sestavo. Zato je virtualna sfera življenja vedno nedoločena in negotova, hkrati pa ta nedoločenost ne pomeni naključne spontanosti, kajti pogojena je s sestavo vsej svojih spominov. Ta sestava, ki pomeni diferencialno pogojenost vseh možnih udejanjanj, pa se spremeni vsakič, ko se ji doda nov spomin na doživetje udejanjanja. Razmerja, ki so jih medsebojno zavzele spominske podobe, preden se jim je pridružila nova, niso več ista, hkrati s spremembo razmerij pa so se spremenile tudi same podobe.

Tako večna diferencialna spremenljivost življenja pogojuje vsa z/možna udejanjanja njegovih svetov, hkrati pa v samem procesu udejanjanja obstaja neodvisno od njih. Deleuze ta pojav poimenuje »transcendentalni empirizem«, ki opisuje doživljanje, ki ni utelešeno v svetu subjektov in objektov in ni odvisno ne od gledišča (monade ali točke pogleda), ne od strukture jaza oziroma vseh njegovih osebnosti. Gre za zavestno doživljanje nenehnega procesa aktualizacije vsega, kar je bilo doživeto in kar vztraja v virtualnem potencialu spomina nezavednega. »Nekaj divjega in močnega je v takšnem transcendentnem empirizmu. To zagotovo ni element občutenja (enostavni empirizem), saj občutje ni drugega kot rez v toku absolutne zavesti. Prej gre – naj sta si dve občutji še tako blizu – za prehod ene v drugo, kot postajanje, kot povečevanje ali zmanjševanje moči.« (Deleuze, 2011: 5)

Imanenca življenja tako pozna samo gibanja prehajanja med različnimi intenzivnostmi, ki soustvarjajo njegovo nedoločeno in negotovo diferencialno pogojenost. Vsaka izmed teh intenzivnosti je svojstveni dogodek. Ti se tako kot singularnosti medsebojno razlikujejo, ne da bi se medsebojno izključevali. Tovrstno teorijo razlike, ki ni pogojena z nasprotjem ali negacijo oziroma ni podrejena identičnemu, je Deleuze razvil tudi na podlagi filozofije individualizacije škotskega filozofa J. Duns Scotusa (1266–1308). Ta je v svojem obsežnem delu *Ordinatio* proučeval dejavnike, ki naredijo neko stvar posamezno oziroma singularno. Pri tem se ni opiral na običajno pojmovanje razlike, ki razločuje na podlagi izločevanja iz nečesa, kar je vsem skupno oziroma izhajajoč iz neke skupne strukturalne ali formalne pogojenosti. »Ne zanima me to, kar je formalno neskladno (saj je formalno neskladno prav zaradi svoje neskladnosti), ampak bolj to, zaradi česar je neskladnost prisotna kot neposredni notranji temelj (neskladnosti).« (Scotus, 1987: II, d.3, p.1, q.2, 48-iii) Razlike tako ne moremo preprosto omejiti na neskladnost, kajti slednja je zgolj negacija oziroma primanjkljaj glede na temeljno notranjo pogojenost z neko identiteto oziroma skladnostjo. Duns Scotus pa nasprotno pravi, da je nekaj posamezno glede na to, kar ima v svoji biti pozitivnega in ne kar ima negativnega. Nekaj je lahko različno zgolj zaradi tega, kar je, in ne zaradi tega, kar ni. Ta pozitivni neodvisni dejavnik diferenciacije je poimenoval totost stvari ali *haecceitas*. » ... in prav o tem pozitivnem faktorju lahko trdimo, da je per se razlog individualizacije ... « (Duns Scotus, 1987: II, d.3., p1, q2, 57) Scotusa je torej zanimalo, kaj je tisto pozitivno v neki stvari, kar jo naredi različno od drugih, pri čemer dejavnik razlike nima nič skupnega s tem, v čemer se sklada to, od česar se razlikuje. To pa ne pomeni, da neka singularnost nima ničesar skupnega z drugo singularnostjo, ampak zgolj to, da se to,

zaradi česar se razlikujeta, v nobenem pogledu ne konstituira glede na neki prevladujoči način diferenciacije, glede na usklajeno razliko ali glede na identičen model spremenljivosti, ki v sebi vključuje tudi vse svoje negacije, nasprotja ali kontradikcije.

Te nenehno spreminjajoče se razporeditve singularnih dogodkov sestavljajo diferencialno pogojenost življenja. Prostor, kjer se porazdeljujejo, je vedno na prehodu med virtualnostjo in aktualnostjo oziroma med nezavednim in subjektivno zavestjo. Deleuze ta prostor poimenuje površina oziroma plan oziroma ravnina imanence življenja, kjer se ustvarjajo vsi pogoji ustvarjanja razlik in načinov spreminjanja svetov. Zato je to tudi prostor, kjer se poraja smisel. S svojo teorijo površinskega smisla oziroma površinskega pogoja diferenciacije odgovarja vsem tistim, ki smisel oziroma pogoj vsake spremenljivosti umeščajo bodisi v globine nezavednega ali pa v nebeške svode. V obeh primerih smisel razumejo kot nekaj odtujenega, nedosegljivega in neoprijemljivega, prav tako pa tudi vsako pogojenost ustvarjanja razlik. Takšno mišljenje pa se spet podreja modelu smrti, kajti tudi v tem primeru lahko samo pasivno doživljamo nujno izvajanje lastne spremenljivosti, ne moremo pa nanjo vplivati z zavestno voljo, da bi presegli lastne pogoje spreminjanja. Deleuze pa nasprotno z radostjo oznanja, da smisel kot temeljni pogoj diferenciacije ni pred-obstoječi model, ki bi ga bilo treba zgolj ponovno najti, ampak je produkt, sad našega aktivnega soustvarjanja razporeditev singularnosti na površini imanence življenja: »Zato je danes prijetno slišati veselo oznanilo, ki pravi: smisel ni nikoli počelo ali vir, ampak produkt. Ni ga treba odkrivati, obnavljati ali ponovno uporabiti, treba ga je le proizvesti z novimi stroji.« (Deleuze, 1998: 77)

To radostno oznanilo ni spodbuda, da ponovno najdemo smisel kot neko pred-obstoječo formo spremenljivosti, ki se je izgubila bodisi v nezavednih globinah bodisi v nebeških svodih, ampak spodbuda za aktivno soustvarjanje novih sfer diferenciacije. Ustvarjanje novega ne pomeni sprevačanje obstoječega, ampak preseganje lastne pogojenosti – in v tem je vsa njegova neodvisnost. Tako kot je neodvisno življenje od tega, kako se izraža v različnih svetovih.

Notranja meja

V prvih dveh poglavjih smo spoznali, da človeštvo ohranja integriteto, konsistenco, urejenost in avtonomijo svojih svetov s tem, da posnema model smrti kot nespremenljivo formo lastne spremenljivosti. Tovrstni nespremenljivi model spremenljivosti svetov je vsebovan v prisilnem ohranjanju njihove strukture še dolgo potem, ko težnja, ki je povzročila njeno sestavo ali način njene urejenosti, že zdavnaj ne obstaja več. Vsebovan pa je tudi v prisilnem ponavljanju nekaterih avtomatiziranih vzorcev delovanja, ki se bodo izvajali v neskončnost, ne glede na to, s čim se bodo soočili na svoji poti. Tako se bodisi prisilno ohranjajo strukture organizmov, aparatov ali institucij, ali pa prisilno ponavljajo njihove organizacije, mehanizmi ali programi. S tem se ustvarja dvojna zanka izključitve. Najprej se iz samega procesa izloči okostenela struktura in njeni programi, ki se prisilno ponavljajo v neskončnost, nato pa se izključi ali izniči vse, kar se ni zmožno ali česar ni možno podrediti temu programu. Ta tako aktualizira svojo programsko shemo na povsem nespremenljiv način, ne da bi se med njenim izvajanjem prilagajal težnjam, zaradi katerih je ta njegova shema sploh nastala, in ne oziraje se na težnje drugih svetov, s katerimi se srečuje na svoji poti.

Tovrstni diferencialni model smrti, ki vključuje prisilo ponavljanja ločene okostenele strukture in njenih programov, ni edini način, s katerim zagotovimo preživetje in zavarujemo integriteto, konsistenco, urejenost in avtonomijo človeških svetov. Kajti dezintegracije, neurejenosti,

nekonistentnosti so zgolj nasprotujoči poli, vsebovani v neskončni dialektiki ponavljanja njihove prevladujoče diferencialne pogojenosti. Če se želimo izogniti njenemu prisilnemu značaju, se moramo najprej izogniti temu, da strukturi neke organizacije ali shemam nekega programa, ki ga želimo izvesti, podelimo ločen obstoj. Če torej ne obstajajo kot izločene (dinamične, spremenljive) forme, se lahko tako organizacijske strukture kot tudi programske sheme med njihovo implementacijo nenehno modificirajo in prilagajajo sledeč vsem težnjam, ki so jih vzpostavile, in hkrati v vzajemni neodvisnosti z vsem, s čimer se soočajo na svoji poti. Meja, ki jo tako ustvari sfera diferenciacije sveta, je notranja meja. Njegova urejenost se vzpostavlja, ohranja in spreminja glede na svojstveno diferencialno pogojenost, določeno z nenehno spremenljivimi se težnjami in z/možnostmi delovanja. Notranja meja, ki varuje urejenost nekega sveta, temelji na njegovi notranji integriteti in ne na njegovi relaciji z zunanostjo. Ker se vsaka urejenost sveta izraža v z/možnostih njegovega spreminjanja, se skladno s temi z/možnostmi spreminjajo tudi struktura te urejenosti in vsi njeni programi.

Radikalna razlika med diferencialno pogojenostjo življenja in diferencialno pogojenostjo modela smrti je torej v načinu vzpostavljanja meje oziroma v obrambnih mehanizmih, ki varujejo določeno ureditev. Prvi svojo integriteto branijo z notranjo mejo, ki se vzpostavi s samim delovanjem oziroma na podlagi samih zmožnosti povezovanja in ohranjanja povezav. Drugi pa jo varujejo z zunanjo mejo, ki se kot odtujena forma spremenljivosti vzpostavi ločeno in izolirano od delovanja, ki ga varuje. Ker je ta na sebi obstoječa forma spremenljivosti podrejena prisili ponavljanja oziroma prisili lastnega ohranjanja, ne varuje več sveta, kateremu naj bi služila in katerega naj bi varovala, ampak varuje zgolj samo še mehanizme, ki ohranjajo njeno strukturo, in spodbuja zgolj tiste programe, ki podpirajo njeno neskončno izvajanje. Struktura ponovljivosti oziroma zunanja meja, ki se vzpostavi z izločitvijo te strukture, obstaja tako samo še z namenom, da varuje samo sebe oziroma to, kar jo omogoča.

Poglavitni smisel vzpostavitve zunanje meje je tudi v njeni manifestaciji. Če neka struktura nima notranje trdnosti, potrebuje zunanje izrazne znake, da to trdnost opazi tudi drugi. Da lahko neki svet ohrani svojo individualno integriteto, se mora nujno manifestirati kot drugačen, ločen ali odtujen ter na vse mogoče načine prek gest, simbolov, znakov, besed, izjav, manifestov pokazati, da se razlikuje od drugih svetov. Kajti njegova notranja konsistenca se omogoča zgolj s kritiko ali reakcijo na zunanost.

Notranja meja oziroma notranja integriteta nekega sveta pa je povsem neodvisna od njegove zunanosti. Ker je trdna že sama v sebi, se ne meni za to, ali drugi ve zanjo ali ne. Obstaja v kakršnem koli okolju znotraj sveta in med svetovi, tako med zmožnostmi, ki bi jih lahko dezintegrirale, kot med tistimi, ki bi lahko nanjo vplivale spodbudno. Tako kot njena konsistenca ni odvisna od njenega odnosa z zunanostjo, tudi ni od same njene strukture. Ta je lahko popolnoma spremenljiva ali pa večno stabilna, razpršena ali pa zgoščena na povsem majhni površini, odprta za spremembe ali pa popolnoma zaprta, nič od tega ne omogoča konsistence njene urejenosti. Zgolj to, da sledi notranjim težnjam in trenutnim zmožnostim.

Če je človeštvo v nekem trenutku z/možno ustvarjati razliko zgolj tako, da se zgleduje po modelu smrti, vse dejavnike, ki zagotavljajo integriteto in avtonomijo njegovih svetov, enači z ločenostjo, izoliranostjo in odtujenostjo. To se najočitneje izraža predvsem na psihološki ravni oziroma na primeru individualizma. Ker pa je določajoča lastnost modela smrti v tem, da nič ne more obstajati neodvisno od njegove diferencialne pogojenosti, kar vključuje tudi vsako negacijo, opozicijo, marginalizacijo, tudi izločevanja, izolacije in odtujevanja ne moremo enačiti z neodvisnostjo. Ne glede na svojo ločenost in individualizacijo je človek še vedno kot subjekt

⁵ Problem identifikacije z avtomatiziranimi programi oziroma ločenimi osebnostmi znotraj posameznikove duševnosti je spet v njihovi izolirani prisili ponavljanja. Posameznik bo nek program izvedel do konca povsem odtujeno od vseh drugih programov, kajti zaradi izključujoče identifikacije z njimi je svojo duševnost oziroma preplet vseh njenih programov nezmožen doživljati v celoti.

podrejen prevladujočemu diferencialnemu modelu smrti, kar pomeni, da se po njegovem modelu tudi subjektivira. Kot prevladujoči model sodbe tudi določa, kateri način psihološke diferenciacije posameznika je normalen in kateri spada pod njegovo patološko ali neprilagojeno dialektično nasprotje.

Nemški filozof Peter Sloterdijk se je v svojem obširnem spisu z naslovom *Sfere (Sphären)* zelo natančno poglobil v raziskavo načinov človeškega ustvarjanja izoliranih psiholoških

svetov. V enem izmed poglavij opazuje proces individualizacije z vidika privatizacije mišljenja. Mišljenje razume kot vseprisotno in vseprežemajočo skupno sfero, ki se je začela privatizirati šele v dobi antike. »Iz paleopsihološke perspektive so skrite misli popolnoma absurdne. Pojem privatne notranjščine, v kateri lahko subjekt za seboj zapre vrata, reflektira in se izraža, ni bil poznan pred zgodnjim individualističnim prevratom v antiki; njihovi propagandisti so bili možje, znani kot modreci ali filozofi – predhodniki modernih intelektualcev in postmodernih posameznikov. Oni so prvi motivirali idejo, da je resnično mišljenje lahko mogoče zgolj kot neodvisno mišljenje, kot da mu že sama ločenost od neumnih mas podeljuje revolucionarno jedkost.« (Sloterdijk, 2011: 264) Privatizacijo mišljenja, ki je večino evlucijskega procesa človeštva obstajalo kot del javne sfere oziroma kot skupna stvar, se je tako začelo povezovati z neodvisnostjo od skupnosti oziroma od njenih normativnih določil, ki so nesprenemljiva za posameznika. Vendar Sloterdijk opozarja, da je ta neodvisnost zgolj pretveza razuma, kajti naše mišljenje ne more biti nikoli povsem ločeno oziroma povsem naša last. »Če ne bi cerebralni individualizem spregledal dejstva, da možgani spodbudijo določeno stopnjo performativnosti prek interakcije z drugimi in onstran tega s širšo možgansko skupnostjo –, si ne bi nihče upal govoriti o optimalni performativnosti. Možgani so zgolj medij za to, kar drugi možgani delajo in so storili.« (Sloterdijk, 2011: 265)

Zgledujoč se po modelu smrti je človek začel vzpostavljati zunanje meje tudi znotraj svoje duševnosti oziroma znotraj sebe izločati različne sfere in razmejevati različne svetove. Ti ločeni svetovi pripadajo avtomatiziranim programom duševnega aparata imenovanega ego. Gre za aparat, ki se je razvil tekom evolucije človeške sposobnosti predvidevanja in nadzoro- vanja, imenovan inteligentnost. Osnovna značilnost tega aparata je, da se je zmožen učiti, kar pomeni, da je sposoben svoji programski shemi dodajati nove programske vzorce, glede na to, s kakšnimi situacijami se sooča in si tako širiti spektre že začrtanih možnosti. Bolj je struktura izpopolnjena, manj časa bo potrebovala za izvedbo večjega števila operacij. Egoaparat se tako uči programskih shem in vzorcev vse od zgodnjega otroštva, ki med odraščanjem postajajo vedno bolj avtomatizirani, predvsem zato, ker mora izvajati več programov sočasno. Prav zaradi tega avtomatizma pa začne vsak program ali mehanizem delovati kot izoliran aparat, ki se izvaja ne glede na vse procese, s katerimi se sooča v svoji duševnosti. Sledeč modelu smrti se lahko v duševnosti ustvari več takšnih ločenih osebnosti jaza, ki kot vzporedno delujoči svetovi izvajajo svoje programe povsem ločeno drug od drugega. Problem ni v njihovi sočasnosti, niti v njihove- vem avtomatizmu, kajti vsi avtomati služijo človeku kot nenadomestljivo orodje, s katerimi si zagotavlja varnost in preživetje, zato pri tem tudi avtonomni aparati njegovega jaza niso izjeme. Problem je v tem, da se je človek povsem identificiral⁶ z avtomatiziranimi programi svojega ega, ki so hkrati tudi družbeni programi, in ne zna več doživljati neodvisno od njih. Tako namesto tega, da bi bili avtomatizmi jaza podrejeni njegovi volji, postane človek sam subjekt in suženj svojih avtomatiziranih programov. Naše (ne)zavedne težnje se lahko radikalno spremenijo, mi

pa bomo še vedno prisiljeni ponavljati identične avtomatizme in izvajati njihove programe. Človek se je tako zmožen tudi na psihološki ravni povsem podrediti modelu smrti.

V teh ločenih avtomatiziranih svetovih duševnosti vidim bistveni razlog za vse prisile, ki obstajajo med različnimi svetovi, in vse totalizacije enega programa nad drugimi. To je mogoče preseči z učenjem tehnik zavedanja,⁷ ki omogočajo neodvisno doživljanje različnih svetov in njihovih programov, ki jih izvajajo. Tako jih lahko upravljamo po svoji volji in sami svobodno določamo, kdaj se bo v nas sprožil določen avtomatizem. Kajti svobodna volja je dogodek, ki ga ni mogoče takoj udejanjiti, kot je to značilno za reaktivne avtomatizme simptomov, in šele v njej je vsebovana vsa človeška ustvarjalna moč. Svobodne ustvarjalne volje tako še zdaleč ne smemo zamenjevati z neko simptomatsko spontanostjo, ki nastane kot dialektično nasprotje nujnosti, znotraj diferencialne pogojenosti modela smrti. S svojo ustvarjalnostjo volje smo namreč z/možni preseči prisilno podrejenost temu prevladujočemu načinu diferenciacije, ki se izraža prek reaktivnih avtomatizmov psiholoških in družbenih svetov. Tako naša življenja kot vsi svetovi, ki smo jih zmožni medsebojno ustvariti, postajajo umetniška dela in ne romani nevrotikov. Takole pravi Deleuze: »Nevrotik lahko namreč termine in zgodbo svojega romana samo udejanji: to udejanjanje so simptomi in njegov roman nima drugega smisla kot simptome. Če pa nasprotno iz simptomov izluščite delež čistega dogodka, ki ga ni mogoče udejanjiti, ... če od vzroka simptomov preidete h kvazivzroku dela, potem je to objekt romana kot umetniškega dela.« (Deleuze, 1998: 225)

Oba načina diferencialne pogojenosti svetov, ki jih je z/možno ustvariti človeštvo, pa lahko poleg psihološkega vidika opazujemo tudi z vidika oblasti. Oblast je diferencialna pogojenost oziroma sfera diferenciacije različnih svetov, ki jih opredeljujejo določene sestave moči oziroma določene z/možnosti. Z njo so pogojeni vsi možni načini njihovega spreminjanja oziroma vse njihove ureditve. Tudi diferencialna pogojenost oblasti lahko deluje na temeljih prisilno ponavljajočega se modela smrti ali pa na podlagi diferencialne pogojenosti večne spremenljivosti življenja. V prvem primeru začnejo strukture moči ter njihovi programi, ki jih izvajajo, obstajati sami zase in ločeno od svetov, katerim služijo. Ti se lahko, tako kot v prejšnjih primerih, prisilno ponavljajo v neskončnost ne glede na to, da se težnje, ki so jih vzpostavile med njihovim izvajanjem, popolnoma spremenijo, in ne glede na njihova soočenja z drugimi svetovi, programi in ureditvami. V primeru oblasti, ki je določena z diferencialno pogojenostjo življenja, pa je struktura, vključno z njeno organizacijo, mehanizmi in programi, podrejena različnim svetovom, katerim služi kot uporabno orodje. Hkrati je tudi povsem podrejena večno spremenljivim zmožnostim, ki ustvarjajo in pogojujejo oblast nekega sveta. Zato se lahko njena struktura in ureditev spremenita v vsakem trenutku, ko ne služi več tistim, ki so jo vzpostavili, ne da bi zato morala uničiti samo oblast kot diferencialno pogojenost strukture moči, ali pa posamezne zmožnosti, ki so jo vzpostavile. Tako si lahko različni svetovi zagotovijo oblast, ki ne deluje na principu prisile.

Vsaka oblast, ki se zgleduje po modelu smrti, je ujeta v krožno neskončnost dialektičnega ponavljanja lastne diferencialne pogojenosti. Tako se njene z/možne sestave moči med (re) volucijami nenehno sprevačajo, vendar s tem nikoli ne presežejo lastne diferencialne pogojenosti ne glede na to, da z vsakim prevratom za sabo pustijo popolno uničenje. Krožno dialektiko modela smrti lahko presežejo zgolj sestave moči, ki jih pogojuje oblast imanentne diferenciacije življenja. Ker se ta njihova struktura nenehno spreminja glede na težnje in z/možnosti svetov,

⁷ Te tehnike imajo nekatere kulture zelo izpopolnjene in lahko bi se jih naučili prav vsi, tako kot se v šolah učimo vseh drugih programov prek avtomatizmov ponavljanja, vendar je problem v tem, da se to znanje monopolizira in še vedno ni dostopno vsakomur.

katerim služi, se nobeden izmed svetov ne more povsem identificirati s to strukturo ali njenimi programi, ki jih izvaja, s tem pa nenehno ohranja svojo neodvisnost in svobodno voljo za nenehno ustvarjanje novih svetov in novih pogojev diferenciacije. Tudi v tem primeru je vsakršna prisila tako znotraj posameznega sveta kot tudi med svetovi popolnoma onemogočena. Kajti nomos oblasti življenja deluje po načelu vključujoče razlike in vzajemne neodvisnosti svetov.

Človeštvo je z/možno vplivati na to, kaj ga bo pogojevalo in kako bo ustvarjalo, varovalo in spreminjalo svoje svetove tako na ravni duševnosti kot na ravni oblasti. Ta z/možnost pa je odvisna od njegove ustvarjalne volje, s katero se lahko oddalji od lastnih simptomov, avtomatizmov in reakcij na prevladujočo diferencialno pogojenost sveta, ki jo hkrati tudi nenehno soustvarja s svojimi z/možnostmi. Model smrti namreč potrebuje prestrašenega, žalostnega in trpečega posameznika, ki je zmožen zgolj nevrotično reagirati in tako s svojimi simptomatskimi reakcijami prisilno ohranjati krožno neskončnost njegovega dialektičnega ponavljanja. Potrebuje tudi izgubljenega posameznika, ki bo zaradi svojega trpljenja ob izgubi vsake oprijemljivosti trdno zagrabil prav vsak posebej za te primere sestavljen program, na katerega bo naletel med svojim izgubljenim tavanjem.

Neodvisno od vseh teh pojavov izgubljenosti pa se človeštvo uči tudi z/možnosti izdelovanja svojstvenih svetov, njihovega urejanja in ohranjanja njihove integritete. To ustvarjalno delovanje pa spremlja neizmeren občutek radosti, ki še bolj krepi in širi kvalitativni spekter njegovih ustvarjalnih zmožnosti. V skladu s to težnjo počasi izgublja tudi vsakršno potrebo po tem, da bi se (ponovno) opiralo na tla ali iskalo zavetišče pod sferami svetov in njihovih programov, ki delujejo v skladu z diferencialno pogojenostjo modela smrti in njegove neskončne prisile ponavljanja. Kajti kot aktivno delujoči si lahko neodvisno od njih ustvarja nove sfere diferencialne pogojenosti, ki mu dajejo zavetje, strukturno oprijemljivost in trdna tla pod nogami. Medtem pa lahko (s)pusti model smrti, naj počasi premine, tako kot večno minevajo vsi z/možni izrazi življenja.

Literatura

- BERGSON, H. (1939): *Matière et mémoire. Essai sur la relation du corps à l'esprit*. Paris, Les Presses universitaires de France.
- DELEUZE, G. (1998): *Logika smisla*. Ljubljana, Krtina.
- DELEUZE, G. (2003): *L'immanence: une vie... Deux régimes de fous*. Paris, Les Éditions de minuit.
- DELEUZE, G. (2011): *Imanenca: neko življenje...* *Problemi* 9/10 (49): 5–10.
- DELEUZE, G. IN GUATTARI, F. (1980): *Mille plateaux: capitalisme et schizophrénie*. Paris, Les Éditions de minuit.
- DELEUZE, G. IN GUATTARI, F. (2005): *L'Anti Œdipe*. Paris, Les Éditions de minuit.
- DUNS SCOTUS, J. (1987): *Ordinatio*. Dostopno prek: <http://franciscan-archive.org/scotus/> (15. april 2012).
- SLOTTERDIJK, P. (2011): *Spheres 1: Bubbles*. Los Angeles, Semiotext(e).

89–100 Tomi Bartole

Antropologija in »Izguba Sveta«: formulacija teorije utelešenja

Avtor postavi vprašanje izgube sveta znotraj antropološke teorije utelešenja in filozofskega horizonta Badioujeve teze o demokratičnem materializmu, ki pravi, da lahko današnje verjetje strnemo v naslednjo trditev: obstojijo zgolj jeziki in telesa. Teorija utelešenja je prikazana kot protislovnost, saj obstoji razlika med tem, kaj o njej pravijo teoretiki, in njenim dejanskim delovanjem. Avtor zagovarja tezo, da so teoretiki utelešenja prehitro slavili zmago nad dualistično teorijo, ne da bi se posvetili njeni resnični problematiki, in sicer vzpostaviti vrednosti in torej neidentitete oziroma relacije med dvema terminoma. Ta naloga je v pričujočem prispevku izvedena s pomočjo Marxove teorije vrednosti, skozi katero se izkaže, da gre pri teoriji utelešenja za nov pristop k reševanju prav tiste problematike, ki jo je hotela rešiti s premostitvijo dualističnih teorij. Vprašanje izgube sveta je znotraj teorije utelešenja konceptualizirano kot demokratizacija vednosti in utelešenih praks, ki se kažejo skozi njej specifičen modus subjektivacije, ki poudarja ne več pozitivne identitete, ampak zmožnost pridobitve najrazličnejših identitet.

Ključne besede: teorija utelešenja, dualistična teorija, antropologija, Marx, Badiou

Tomi Bartole, magister antropologije, samostojni raziskovalec (tomibartole@yahoo.com)

101–108 Dean Komel

Odstrtje svetovnosti pri Martinu Heideggerju

»Svetovnost sveta« je osrednja tema fenomenološke filozofije. Pri Martinu Heideggerju se ta tema tesno povezuje s konceptom ontološke diference. Različne faze v Heideggerjevi tematizaciji svetovnosti tako opredeljujejo razvitje tega koncepta. V članku se avtor osredinja predvsem na fenomenološke predpostavke eksistencialne analize svetovnosti v okrožju *Biti in časa* in njihove nadaljnje modifikacije.

Ključne besede: M. Heidegger, E. Husserl, fenomenologija, svetovnost, ontološka diferenca, *Dasein*

Dean Komel, doktor filozofije, redni profesor na FF Univerze v Ljubljani (dean.komel@guest.arnes.si)

109–121 Ana Jovanović

Krasni novi svet (z)možnosti in njegova dejanskost

Prispevek raziskuje metafizične razsežnosti aktualnega diskurza o znanju, zmožnostih in inovacijah – diskurza, ki postaja paradigma sodobne družbene stvarnosti – in skuša izpeljati njegove prikrite implikacije. Uvodoma preiskuje, kako stoji sodobnost do vprašanja izgube (sveta) in katera izguba, če sploh katera, je zanjo presodna.

Ključne besede: dejanskost, (z)možnost, ne(z)možnost, sebstvo, samoudejstvovanje, Aristotel, deprivacija, izginevanje, po-ostajanje

Ana Jovanović, filozofinja, podiplomska študentka filozofije in mlada raziskovalka na PF Univerze v Ljubljani (razpaljot@yahoo.com)

122–132 Julija Magajna

Razkranjanje modela smrti

Prispevek obravnava človeške zmožnosti ustvarjanja razlik v razmerju do prevladujoče diferencialne pogojenosti sveta, ki je ujeta v krožno neskončnost dialektičnega ponavljanja. Svojo lastno diferencialno pogojenost je zmožno preseči le življenje – kot vse, kar večno mineva in se poraja znova. Ko svet preneha minevati in od njega ostane samo še okostenela struktura spremenljivosti, ki se prisilno ponavlja v neskončnost, začne v njem prevladovati model smrti. Prav ta vidik prevladujočega modela smrti v svetu počasi izgublja svojo vlogo referenčne oprijemljivosti, s tem pa tudi vzorca, po katerem človeštvo ustvarja svoje svetove.

Ključne besede: sfere diferenciacije, prisila ponavljanja, diferencialna pogojenost, model smrti, neskončnost, razlika, večna minljivost, imanenca, življenje

Julija Magajna, magistrica filozofije, podiplomska študentka na ZRC SAZU in raziskovalka na Mi-rounem inštitutu (danseternite@gmail.com)

133–145 Vesna Pobežin

Meja ideologije – meja realnosti: »Izguba sveta? Ja, prosim!«

Prispevek se z vprašanjem izgube sveta ukvarja s psihoanalitičnega vidika, pri čemer v lacanovski orientaciji utemeljen koncept fantazme povezuje s pojmovanjem ideologije kot težnje k totalizaciji smisla v odnosu do konstitucije realnosti posameznikovega sveta. »Svet« je tu pojmovan kot posameznikova realnost, ki je simbolizirana, napolnjena s pomenom in v kateri je posameznik vpet v okolje ter vzpostavljen v svoji imaginarni subjektiviteti. Pri tem avtorica izhaja iz Freudove obravnave »Weltanschauung«, ki ponuja precej vzporednic z nekaterimi potezami posameznih ključnih pojmovanj ideologije in nas s tem napotuje na povezovanje take specifične koncepcije sveta s pojmom ideologije.

Ključne besede: psihoanaliza, fantazma, ideologija, Weltanschauung

Vesna Pobežin, diplomirana sociologinja in pedagoginja, podiplomska študentka na FF Univerze v Ljubljani (vesna.pobezin@gmail.com)

146–166 Aljoša Kravanja

Podtalna govorica:
Dostojevski in problem trpljenja

Članek poskuša osvetliti problem izgube sveta v navezavi na *Zapiske iz podtalja* Fjodorja Mihajloviča Dostojevskega. Avtor predstavi tezo, da trpljenje, o katerem govorijo *Zapiski*, pomeni notranjo izkušnjo izgube sveta. Temu trpljenju avtor zoperstavi neki drugi režim afekta pri Dostojevskem, v katerem postane trpljenje intersubjektivno, družabno in svetno. Avtor poskuša pokazati, da se neimenovani pripovedovalec *Zapiskov iz podtalja* (skupaj z Ivanom Karamazovim in

Ipolitom iz *Idiota*) upre natanko tej svetni afektivnosti, ki v resnici vselej zgreši resnični moment trpljenja: notranjost. Članek predlaga, naj *Zapiske* beremo kot neko novo obliko govorice, kot »podtalni glas«, v katerem ta notranjost prvič doseže svoj polni izraz.

Ključne besede: Dostojevski, *Zapiski iz podtalja*, trpljenje, vidnost, glas

Aljoša Kravanja, diplomiran filozof, podiplomski študent na FF Univerze v Ljubljani in mladi raziskovalec na Inštitutu za kriminologijo (krakrarjev@gmail.com)

122–132 Julija Magajna

Dissolution of the Death Model

This paper discusses human abilities of creating difference referring to the prevailing differential condition of the world, which is captured in the circular infiniteness of its dialectical repetition. Surpassing its own differential condition is the ability of life – as everything which eternally passes over and is reborn again. The death model commences to prevail in the world as it stops transforming itself and merely compulsorily repeats its own ossified structure of differentiation. This aspect of predominant model of death gradually loses its role of referential significance and ceases to act as a pattern guiding the creation of human worlds.

Key Words: spheres of differentiation, repetition compulsion, differential condition, death model, infinity, difference, eternity, ephemerality, immanence, life

Julija Magajna, MA in philosophy, PhD candidate at the ZRC SAZU and a researcher at the Peace Institute of Ljubljana (danseternite@gmail.com)

133–145 Vesna Pobežin

The Limit of Ideology – the Limit of Reality: »Loosing the World? Yes, Please!«

The article treats the question of loosing the world through a psychoanalytical perspective, while linking the Lacanian conception of phantasm with the concept of ideology, understood as a totalitarization of sense in the relationship with the constitution of any given individual reality. The »World« is here treated as a symbolized, individual reality, filled with meaning and the medium through which an individual becomes part of his surrounding, thus constituted in his imaginary subjectivity. The analyses is developed from Freud's conception of »Weltanschauung«, which gives us a few parallels with the usual conceptions of ideology by linking the latter with the question of the World.

Key Words: psychoanalysis, phantasm, ideology, Weltanschauung

Vesna Pobežin holds a diploma in sociology and pedagogy. She is a post-graduate student at the FA of the University of Ljubljana (vesna.pobezin@gmail.com)

146–166 Aljoša Kravanja

Underground Speech: Dostoyevsky and the Problem of Suffering

The article tries to illuminate the problem of loosing the world through Dostoyevsky's *Notes from the Underground*. The author puts forward the thesis that the suffering from the Notes represents the internal experience of the loss of the world. To this kind of suffering another of Dostoyevsky's regime of affect is treated, namely that where suffering becomes intersubjective, social and worldly. The author tries to show how the anonymous story-teller from the Notes (along with Ivan Karamazov and Ipolit from *Idiot*) rebels precisely to this kind of worldly affectivity, which always misses the true moment of suffering: interiority. The article suggests a reading of the Notes as a new form of talk, as an »underground voice«, in which this interiority reaches its full expression for the first time.

Key words: Dostoyevsky, Notes from the Underground, suffering, visibility, voice

Aljoša Kravanja is a philosopher, a post-graduate student at the FA of the University of Ljubljana and young research-fellow at the Institute of Criminology (krakrarjev@gmail.com)